№ 157 ՇԱԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍԻ 20 — 1902 — ՇԱԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍԻ 20 № 157

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մահմեդական երկիրները.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Գորու գաւառից. Նամակ Սղնախից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Գերմանիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Որսորդը:

ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Եգիպտոսը, Տրիպօլիսը, Տունիսը, որոնք մի ժամանակ Թիւրքիայի անմիջական հպատակներն էին, այսօր միայն մի ձեւական կապ են պահպանել նրա հետ և իրապէս բոլորովին ազատ են Թիւրքական իշխանութիւնից: Ըստ երեւոյթին, նոյն դրութիւնը պէտք է ստանայ մի քանի ժամանակից յետոյ և Արաբիան, որտեղ ապստամբութիւնները չեն վերջանում և որտեղ գոյութիւն ունեն մի քանի փոքրիկ կիսանկախ իշխանութիւններ, որոնք ձըգտում են Թօթափել իրանցից Թիւրքական հեգեմօնիան և դառնալ բոլորովին ինքնուրոյն երկիրներ:

Սակայն Թիւրքիան, որ արդէն հաշտվել է Եգիպտոսի, Տրիպօլիսի և Տունիսի կորստի մտքի հետ, ամենեւին հաշտ և հանգիստ տրամադրութեամբ չէ նայում Արաբիայում կատարվող եղելութիւններին, որովհետև Արաբիան անմիջապէս կապված է նրա ասիական երկիրների հետ և, որ շատ կարեւոր է, պարունակում է իր սահմաններում մահմեդականութեան ամենամեծ և նշանաւոր սրբավայրերը: Թիւրքիան ամեն տեսակ զոհ յանձն կառնի իր ձեռքին պահելու սրբավայրերը և Թոյլ չը տալու, որ իրագործվի Մեքքայի շերիֆի վաղուցվայ ցանկութիւնը հրատարակելու իրան մահմեդականութեան հոգեւոր պետ:

Սակայն դէպքերը գնում են իրանց կարգով: Արաբիայի վահաբիտները, որոնք վաթսուն տարի շարունակ գտնվում էին Թիւրքասէր իշխանների կառավարութեան տակ, նորերս Թօթափեցին ատելի լուծը և նորից ընդունեցին նախկին իշխանական տոհմի հպատակութեանը: Իբն-Րաշիդ, որ Թիւրքասէր քաղաքականութեան էր հետեւում և միշտ օգտվում էր Թիւրքիայի հեղինակաւոր ոյժից, կորցրեց այն գահը, որ խլել էր մի ժամանակ վահաբիտների նախկին տոհմից և իշխանութիւնը այժմ անցաւ Աբդուլ-Ազիզի ձեռքը: Աբդուլ-Ազիզ հակառակ է Թիւրքիային և գըտնվում է անգլիական ազդեցութեան տակ: Նա ձգտում է բոլորովին անկախ դիրք ձեռք բերել և յոյս ունի, որ Անգլիայի շնորհիւ կաջողեցնէ իր դիտաւորութիւնները:

Ընդունելով Անգլիայի օգնութիւնը՝ Արաբիայի զանազան մասերը աննկատելի կերպով ընկնում են անգլիական ազդեցութեան շրջանի մէջ և կը գայ մի օր, որ Արաբիայի Թերակղզու մեծագոյն մասը իրապէս գտնվում կը լինի Անգլիայի կառավարութեան տակ:

Թիւրքիան կորցնում է իր ոչ միայն քրիստոնէական, այլ և մահմեդական նահանգները: Որքան էլ նա ուժեղացնէ իր զինուորական ոյժը, նա անկարող է պահպանել իր ձեռքին իր երկիրները, որովհետեւ այլ եւս չունի բարոյական կորով հպատակներին գրաւելու, ոչ քրիստոնեաներին և ոչ նոյն իսկ մահմեդականներին:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳՈՐՈՒ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ցխինվալ, յուլիսի 15-ին

Յուլիսի 15-ին, ցերեկվայ ժամի մէկի կէսին, ցխինվալեցիներիս համար չը տեսնված հրդեհ պատահեց: Հրդեհը սկսվեց հրէաների Թաղից: Մի հրէայ պառաւ կին կրակ է վառելիս եղել, կրակի կայծերը ընկել են մօտիկ դարսած չոր ցախի վրա, այնտեղից կրակը անցել է կտուրը, մէկ տնից միւսը, եւ այսպէս մօտ 360 տուն աւերակ դարձրեց, համարեա հրէաների ամբողջ Թաղը:

Կրակը քանի փոքր էր, հրէաներից ոչ ոք չաշխատեց տեղն ու տեղը հանգցնել, այլ նրանց տիրեց ընդհանուր յուսահատութիւն, նրանք ամենքը աղաղակում էին եւ երկնքից օգնութիւն էին հայցում: Դժբախտաբար քամին էլ նպաստում էր. սաստիկ քամի էր փչում հարաւից հիւսիս եւ կրակը անցնում էր դէպի քրիստոնեաների Թաղը: Ժողովուրդը աշխատում էր ինչ որ կարելի է կրակից ժամ առաջ ազատել ու փախչել:

Շրջակայ գիւղերից եկան օսերը, որոնք աշխատում էին այսպիսի խառնակութիւնից օգտվել, մտնում էին տները օգնելու պատրուակով եւ ինչ որ ձեռք էին գցում՝ փախցնում էին, իսկ Ցխինվալի փոքրաթիւ ոստիկանութիւնը անկարող էր կանգնեցնել եւ գողութեան առաջն առնել: Կրակը անդադար անցնում էր մի կտուրից միւսը. շինութիւնների մեծ մասը փայտեայ են: Վերջը արդէն, երբ կրակը սպառնում էր եւ քրիստոնեաների Թաղերին, սկսեցին տան կտուրները քանդել եւ միայն այն ժամանակ, երեկոյեան ժամի 5-ին, հազիւ կրակի առաջն առան:

Կրակի ժամանակ անգութ ժողովուրդը ոչ մի միջոցի չէր դիմում. պրիստաւը խնդրում էր, աղաղակում էր՝ «օգնեցէք», բայց շատերը փախչում էին ու գլուխ հեռացնում: Տիրեց ընդհանուր յուսահատութիւն, այլ եւս ոչ մի յոյս չը կար եւ այնպէս էին կարծում, որ ամբողջ Ցխինվալը կայրվի: 360 տնից մօտ 20 տուն քրիստոնեաներինն էին, որոնք ապրում էին հրէաների Թաղում: Հեռագրեցին նահանգապետին, նա եկաւ ժամի 10-ին երեկոյեան, նոյնպէս եւ փոխ-նահանգապետը: Միւս օրը կազմվեց կօմիտէտ, որ ժողովարարութիւն սկսեց խեղճ հրկիզեալ հրէաների համար:

Վնասը հաշւում են $1/2$ միլիօն րուբլի: Խեղճ հրէայ ժողովուրդը, նստած տան աւերակների վրա, ողբում է իր սեւ օրը: Եղան մարդկային զոհեր,—այրվեց այն պառաւ կինը, որի տնից սկսվեց կրակը եւ մէկ երեխայ օրօրոցում:

Կարելի է ասել, որ այս տարին դժբաղդութիւնների տարի է: Բայց մենք, ցխինվալցիներս, էլի չենք խրատվել. քանի անգամ վնասվել ենք կրակից, բայց սա ամենից մեծն էր: Գոնէ այժմ խելքի գանք եւ առաջուց պատրաստ լինենք այդպիսի դժբաղդ օրերի համար: Տեսնենք, Թէ ինչպէս բարի մարդիկ կօգնեն մեզ:

Ցխինվալը Գորու գաւառի ամենամեծ գիւղաքաղաքն է, մօտ 1000 տնից բաղկացած: 500 տուն հրէաներ են, 300 տուն վրացի եւ մօտ 200 տուն հայ: Շինութիւնները մեծ մասամբ փայտից են եւ մէկը միւսին կպած: Գիւղաքաղաքի միջով անցնում է Լիախվա գետը, որ իր սկիզբը առնում է Կովկասեան լեռներից եւ Թափվում է Կուր գետի մէջ՝ Գորու մօտերքը: Գովված է իր լաւ ու առողջարար օդով, բայց ամարանոց եկողների Թիւը շատ փոքր է լինում, քանի որ երկաթուղի չը կայ: Գորի քաղաքից գալիս են կառքերով, մօտ 30 վերստ է:

Այստեղի հայերը պարապում են վաճառականութեամբ, նոյնպէս եւ վրացիների մեծ մասը եւ բոլոր հրէաները: Ցխինվալը Թաղված է այգիների մէջ: Գիւղաքաղաքը ունի ռուսաց երկդասեան ուսումնարան: Հայերն էլ ունէին միդասեան օրիորդաց դպրոց, բայց փակվեց:

Հայերը ունեն մի եկեղեցի, ս. Աստուածածնի անունով, իր երկու քահանայով: Տեղացիների վաճառականութիւնը շրջակայ գիւղերից եկած օսերի հետ է լինում: Այնպիսի մեծ առեւտուր չը կայ, կեանքը դանդաղ է անցնում, չը կայ մի առանձին կենդանութիւն, ամբողջ օրը Թէ կանայք եւ Թէ մարդիկ զբաղված են բամբասանքով:

Ցխինվալեցի

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

Յուլիսի 14-ին

Արդէն հաղորդել էինք, որ քաղաքագլուխ Ն. Ամիրխանեանի հաստատելու օրից մեր ձայնաւորները բաժանվեցին երկու մասի. մի մասն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՐՍՈՐԴԸ

(Օ. Շրէյների)

(Շարունակութիւն)

Յետոյ լերից, աջից եւ ձախից, սկսեց բարձրանալ սառն մէգ եւ ամեն կողմից փաթաթեց որսորդին: Տեղաց մանր, անտեսանելի անձրեւ եւ նրա մազերի ու շորերի վրա սկսեցին հաւաքվել խոշոր կաթիլներ: Նրա սիրտը խփում էր դանդաղ, նրա բոլոր անդամները սառել էին: Եւ նա բաց արաւ աչքերն ու հեռւում տեսաւ երկու ուրախ պարող փոքրիկ կրակներ: Նա բարձրացրեց գլուխը, որ աւելի լաւ դիտէ նրանց, եւ տեսաւ, որ նրանք աւելի եւ աւելի մօտենում են: Նրանք տաքացնում էին, լուսաւորում էին, ինչպէս կրակէ աստղիկներ: Վերջապէս նրանք կանգնեցին իր դիմաց: Նրանցից մէկի ուղղակի մէջ տեղից դուրս էր նայում Թշերի վրա փոսիկներ ունեցող մի կնոջ ծիծաղուն դէմք, շրջապատված ոսկեգոյն ծփացող մազերով: Միւս բոցի մէջ տեղից Թափվում էին ուրախ, խոխոջուն հոսանքներ, որոնք փրփրում էին բաժակի միջի գինու նման: Եւ երկուսն էլ պարում էին նրա առաջ:

—Ո՞վ էք դուք, որ երեւացել էք ինձ մօտ իմ մենակութեան եւ գիշերային մթութեան մէջ,—հարցրեց որսորդը:

—Մենք երկուորեակներ ենք,—Զգայնութիւն եւ Հեշտասիրութիւն,—գոչեցին նրանք:—Մեր հօր անունն է—Մարդկային Մարմին, մեր մօր անունը—Անժուժկալութիւն: Մենք նոյնքան ծեր ենք, որքան բլուրներն ու գետակները. նոյնքան հին, որքան առաջին մարդը: Բայց մենք չենք մեռնում:

Նրանք ծիծաղեցին:

—Օ՛, Թող գրկեմ քեզ,—կանչեց առաջինը,—իմ ձեռքերս քնքոյշ են եւ տաք: Քո սիրտդ սառել է, բայց ես կը տաքացնեմ նրան: Օ՛, եկ ինձ մօտ:

—Ես կը Թափեմ քո մէջ իմ տաք կեանքս,—ասաց երկրորդը.—քո ուղեղդ փէտացել է, անդամներդ ընդարմացել, բայց նրանցում տաք եւ ազատ կեանքը կեռայ. Թոյլ տուր քեզ կենդանացնեմ:

—Օ՛, հետեւիր մեզ,—կանչում էին նրանք,—եւ ապրիր մեզ հետ: Քո հոգուց աւելի ազնիւները են մնացել այստեղ, մթութեան մէջ սպասելով. բայց նրանք եկել են մեզ մօտ եւ մենք նրանց գրկաբաց ենք ընդունել. այն ժամանակվանից նրանք երբէք այլ եւս չեն Թողել մեզ: Բոլոր մնացածը զգացմունքների պատրանք է, միայն մենք ենք իրական, միայն մենք ունենք գոյութիւն: Ճշմարտութիւնը—ուրուական է, մտահաւատութիւնների հովիտը զաւեշտ, հողը—փոշի է եւ ծառերը—փտած: Իսկ մենք—ձեռք տուր մեզ,—մենք կենդանի ենք: Դու մեր գոյութեան մասին կասկածել չես կարող: Շօշափիր, որքան ցանկութիւն կայ մեր մէջ: Ե՛կ մեզ մօտ, եկ մեզ հետ:

Եւ նրանք պտտում էին նրա գլխի շուրջը եւ աւելի ու աւելի էին մօտենում: Սառն կաթիլները կաթում էին նրա ճակատից, պայծառ լոյսը ծակում էր նրա աչքերն ու կուրացնում նրան. եւ սառած արիւնն սկսեց հոսել նրա երակներում եւ նա ասաց:

—Ինչո՞ւ մեռնել այս սարսափելի խաւարում: Նրանք իրանց տաքութեամբ կը տաքացնեն իմ սառած արիւնս:

Բայց այդ իսկ վայրկեանին նրա առաջից սլանալով անցաւ այն կերպարանքը, որին այնքան սիրում էր, եւ ձեռքերը կախ ընկան:

Նրանք շարունակում էին աղաղակել:—Ե՛կ, եկ մեր ետեւից:

Բայց որսորդը բոլորովին քարշ գցեց իր գլուխը:

—Դուք շլացնում էք ինձ,—բացականչեց նա,—դուք տաքացնում էք իմ սիրտս, բայց ինձ չէք կարող տալ այն, ինչին ծարաւում եմ: Ես կը մնամ այստեղ ու կը սպասեմ մինչեւ մահս: Թողէք ինձ:

Եւ նա ծածկեց երեսը ձեռներով եւ էլ չէր ուզում նրանց լսել:

Երբ նա նորից բաց արաւ աչքերը, նրանք այլ եւս չը կային եւ միայն երկու առկայծող կրակներ հանդարտ անհետանում էին տարածութեան մէջ:

Եւ երկար, երկար գիշերը շարունակում էր իր անվերջ ընթացքը:

Ամենքը, որ Թողնում են նախապաշարմունքի հովիտը, պէտք է անցնեն գիշերի այդ երկիրը, բայց ոմանք մնում են այնտեղ միայն մի քանի օր, մի քանիսը տքնում են ամիսներ, տարիներ, եւ շատերը մեռնում են այնտեղ:

Եւ, վերջապէս, որսորդը հօրիզօնի ծայրում լոյսի Թոյլ առկայծումն տեսաւ. նա բարձրացաւ ու գնաց դէպի լոյսը: Եւ երբ հասաւ, նա մտաւ արեգակնային պայծառ փայլի մէջ: Եւ նրա առաջ երեւացին մերկ Փաստերի եւ մերկ Իրականութեան հզօր լեռները: Նրանք լուսաւորված էին արեգակնային սպիտակ լոյսով, եւ միայն նրանց գագաթներն էին կորչում ամպերում: Եւ որսորդը տեսաւ, որ հէնց ստորոտից բազմաթիւ շաւիղներ այդ լեռներով վեր են բարձրանում, եւ նրա կրծքից դուրս Թռաւ բարձր, բերկրալից աղաղակ: Նա ընտրեց նրանցից ամենադիքը եւ սկսեց վեր ելնել, եւ ժայռերում ու լեռներում Թնդացին նրա հանդիսաւոր երգերը: Նրա երկիւղն անցաւ: Նախազգուշութիւններն ուռցրած էին: Արդէն այնքան էլ բարձր, այնքան էլ դիք չէր: Մի քանի օր, մի քանի շաբաթ, ծայրահեղ դէպքում մի քանի ամիսներ—եւ նա կը հասնի գագաթին: Եւ միայն մի փետուր չի նա վերցնի, ոչ, այլ նա կը հաւաքէ բոլոր փետուրները, որ գտել են ուրիշ մարդիկ, նրանցից ցանց կը շինէ եւ կը գցէ Ճշմարտութիւնը, նրան իր ձեռքը կառնէ, կը բռնէ նրան, պինդ կը բռնէ նրան:

Նա ծիծաղեց ուրախ պայծառ արեգակի տակ եւ բարձրաձայն երգեց: Յաղթութիւնը բոլորովին մօտ էր:

Բայց եւ այնպէս, քիչ անցնելուց յետոյ, շաւիղն սկսեց աւելի դիքանալ: Որսորդի շնչառութիւնը սկսեց ծանրանալ, եւ նրա երգը կտրվեց, սառաւ: Աջ ու ձախից ցցված էին ահագին մերկ քարաժայռեր, նրանց վրա մամուռ անգամ չը կար եւ շորացած հողի պատռուածքներից բերանները բաց էին արել անյատակ անդունդները: Այստեղ ու այնտեղ նրան սպիտակ ոսկորներ էին պատահում: Ահա եւ շաւիղն էլ սկսեց հազիւ որոշելի դառնալ. այժմ միայն մի հետք էր մնացել, բայց, վերջապէս, այն էլ կորաւ: Որսորդն արդէն էլ չէր երգում, նա դէպի առաջ իր համար ճանապարհ էր հարթում, մինչեւ որ չը հասաւ հարթաճակատ, միապաղաղ՝ ինչքան որ աչքերը կարող են տեսնել՝ ձգված ժայռերի ահագին պատին:—Ես աստիճաններ կը փորեմ այս պատում եւ միանգամ նրա գլուխը բարձրացայ Թէ չէ, ապա գրեթէ նըպատակիս մօտ կը լինեմ,—ասաց նա արիութեամբ: Եւ նա գործի կանգնեց: Նա ձեռքն առաւ իր երեւակայութեան մակոյկն ու սկսեց նրանով աստիճաններ փորել: Բայց տեղ-տեղ քարերը չորս կողմից Թափվում էին եւ երբեմն ամբողջ ամսվայ գործն անդունդ էր գլորվում, որովհետեւ ներքին աստիճանները վատ քարից էին շինված: Բայց որսորդը չէր դադարում աշխատելուց եւ ասում էր ինքն իրան. «Եթէ

անցաւ քաղաքագլխի կողմը, իսկ միւսը միաց հակառակ կազմելով փոքրամասնութիւն: Քաղաքագլխի եւ ընդդիմադիր կուսակցութեան մէջ հէնց առաջին օրից սկսուեց պայքար, որ յամառութեամբ մինչեւ օրս էլ շարունակւում է: Մի կողմից քաղաքագլուխն էր կազմում արձանագրութիւններ իր հակառակորդների դէմ, միւս կողմից վերջինները բողոքներ էին ուղարկում նահանգապետին քաղաքագլխի գործունէութիւնների դէմ:

Այս գործերը քննելու համար Թիֆլիսի պ. նահանգապետը Սղնախ ուղարկեց իր առանձին յանձնարարութիւնների աստիճանաւոր կապիտան Լուցենկօյին: Քննիչը եկաւ այստեղ ամսիս 10-ին եւ երեք օր նուիրեց այդ հարցին: Քաղաքագլխի կազմած արձանագրութեան հետ մենք անծանօթ ենք. այսքանը միայն կարող ենք ասել, որ նա մեղադրում է իր հակառակորդների խառնարարութեան եւ գործերի կանոնաւոր ընթացքը խանգարելու համար: Բողոքող չորս ձայնաւորներ՝ Վ. Ալազեան, Ս. Տէր-Գրիգորեան, Գ. Սարգսեան եւ Ս. Արքունեան իրանց բողոքներում մեղադրում էին քաղաքագլխին քանի հատ զանազան զանցառութիւնների եւ զեղծումների մէջ:

Քննիչը հարց ու փորձ ենթարկեց բոլոր ձայնաւորներին, նոյնպէս եւ երկու կողմից առաջարկված մասնաւոր վկաներին: Բողոքող ձայնաւորները խնդրեցին քննիչին՝ հաւատ չընծայել քաղաքագլխի օգնական Ն. Տէր-Մարգարեանի եւ ձայնաւորներ Ա. եւ Ց. Ամիրխանեանների խօսքերին, որովհետեւ դրանք քաղաքագլխի ազգականներն են: Իսկ որ լինի այս քննութեան հետեւանքը, քաղաքագլուխ Ն. Ամիրխանեանից անբաւական ձայնաւորները հաստատ վճռել են չը շարունակել իրանց պաշտօնը Ամիրխանեանի հետ եւ հրաժարվել պաշտօնից:

Որքան ուզում էք գրեցէք, որքան ուզում էք բողոքեցէք, մեր հոգեւոր իշխանութիւնը չէ հրաժարվում իր աւանդապահ քաղաքականութիւնից քահանայական հարցում: Հաղորդել էինք, որ մի քանի տարի առաջ հոգեւոր իշխանութիւնը նոր քահանայ ձեռնադրեց ս. Գէորգ եկեղեցու համար, չը նայելով, որ նոր քահանայի պէտք չը կար եւ եկեղեցին ամենայն դիւրութեամբ կարող էր կառավարել մի քահանայ: Հաղորդել էինք նոյնպէս, որ այս եկեղեցու հին քահանան աղերսում է իշխանութեան՝ տեղափոխել իրան ուրիշ տեղ, որովհետեւ անկարող է ապրել: Նոյնպէս հաղորդել էինք, որ անցեալ տարի թեմակալ առաջնորդը Անատա, Վաքիրի եւ Կարդանախ վրացաբնակ գիւղերի մօտ 30 ընտանիք հայերի համար առանձին քահանայ ձեռնադրեց, խլելով այդ գիւղերը ս. Գէորգ եկեղեցու քահանաներից, որոնք ամենայն հեշտութեամբ կառավարում էին: Միւս կողմից նորընծայ քահանան՝ անկարող լինելով միայն գիւղական արդիւնքով ապրել՝ բնակութիւն հաստատեց Սղնախում, խլելով ուրիշ քահանաների հացը: Այժմ էլ հոգեւոր իշխանութիւնը ձեռնադրել է ս. Սարգիս եկեղեցու համար Տիգրան սարգաւագ Տէր-Անտոնեանին: Նորընծայ քահանայի մասին ստացվել է Սինօդի հրամանը, որ նա ձեռնադրվում է Նուխիանի ս. Սարգիս եկեղեցու համար, իսկ թէ միաբան է նշանակվել նա կամ թէ ուր պէտք է գնայ այժմեան քահանան՝ ոչինչ յայտնի չէ հրամանի մէջ: Պէտք է ենթադրել, որ այդ երկու քահանաների մէջ տեղի կունենայ զօրեղ ընդհարում: Անցեալ տարի այդ մի եւ նոյն եկեղեցու վրա այժմեան քահանայի տեղ ուզում էր ձեռնադրվել Ներսիսեան դպրոցն աւարտած մի երիտասարդ, սակայն քահանայի կուսակցութիւնը ապստամբվեց եւ սպառնալիքներով ստիպեց քահանայացուին հրաժարվել իր մտադրութիւնից:

Վրացախօս, ինտելիգէնցիայից զուրկ, խաւար Սղնախում մեծ կարիք կայ լուսաւորված, ազնիւ, պարտաճանաչ հոգեւորականների, այն ինչ հոգեւոր իշխանութիւնը տգէտների եւ անշնորհքների թիւն է մեծացնում: Եւ, երեւակայեցէք, այս այն ժամանակ, երբ բազմաթիւ ինտելիգէնտ երիտասարդներ թափառում են պաշտօններ գտնելու, իսկ միւս կողմից մեր թեմական դպրոցները եւ ճեմարանը ամեն տարի տալիս են բազմաթիւ շրջանաւարտներ:

Ց. Գրիգորեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Թիֆլիսի 3-րորդ գիմնազիայի կից գտնվող գիշերօթիկների հանրակացարանը, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի թոյլտուութեամբ, կը փակվի առաջիկայ սեպտեմբերի 1-ից: Փակման պատճառը նիւթական միջոցների պակասութիւնն է. գիշերօթիկների հատուցած վճարը չէ ծածկում հանրակացարանի ծախքերը, իսկ պետական գանձարանը հնարաւոր չէ համարում նպաստ նշանակել հանրակացարանին իր միջոցներից:

—

Կովկասեան կառավարչապետ իշխան Գոլիցին առաջարկել է Կարսի շրջանի զինուորական նահանգապետին շրջանային կօմիտէտ կազմել՝ տեղական գիւղատնտեսութեան կարիքները քննելու համար: Կօմիտէտը պէտք է գործէ նահանգապետի նախագահութեամբ եւ շրջանային դիւանատան կառավարչի, հարկային վերատեսչի, երկրագործութեան մինիստրութեան տեղական ներկայացուցչի եւ բոլոր այն անձանց մասնակցութեամբ, որոնց աջակցութիւնը այս գործում ցանկալի կը համարվի զինուորական նահանգապետի կողմից:

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը բացատրեց, որ նա ցանկալի չէ համարում այն դէպքերը, երբ առանց ծայրահեղ անհրաժեշտութեան երկու ազգականների թոյլ է տրվում ծառայել մի եւ նոյն ուսումնարանական հաստատութեան մէջ:

—

Քաղաքացիական ինժեներների ինստիտուտը մտնել ցանկացողների թիւը այս տարի չափազանց նուազ է: Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, թէ չը նայելով որ այդ ինստիտուտի առաջին կուրսում կան 75 ազատ տեղեր, բայց խնդրատուների թիւը հազիւ հասնում է 40-ի:

—

Կամենալով բաւարարութիւն տալ հասարակութեան պահանջներին՝ Անդրկովկասեան երկաթուղիների վարչութիւնը նորերումս միջնորդութիւն յարուցեց հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրի առաջ, որով խնդրում էր գնացքների անընդմիջվող երթեւեկութիւն հաստատել Թիֆլիսի եւ Մօսկվայի մէջ, ինչպիսի երթեւեկութիւն հաստատված է Բագուի եւ Մօսկվայի մէջ: Ներկայումս այդ միջնորդութիւնը արդէն յարգված է եւ հրատարակված են գներ, որ պէտք է վճարեն անընդմիջվող գնացքներով Թիֆլիսից Մօսկվա ճանապարհորդողները: Բացի տոմսակի սովորական գնից՝ I եւ II կարգի ճանապարհորդները պէտք է վճարեն աւելորդ 35 րուբլի:

—

Ֆինանսների մինիստրութեան մէջ, ֆինանսների մինիստրի օգնական Կօվալեվսկու նախագահութեամբ, տեղի ունեցաւ այն մասնաժողովի նիստը, որին յանձնված է կազմակերպել ընդհանուր սլաւօնական գեղարուեստական-արդիւնագործական ցուցահանդէսը: Որոշվեց բանալ ցուցահանդէսը 1904 թւականին Տաւրիկեան պալատում: Ցուցահանդէս դրվելու համար կընդունվեն միայն այնպիսի առարկաներ եւ հողային արդիւնքներ, որոնք արտադրված են սլաւօնական երկիրներում: Վարձ տեղերի համար չի վերցնվի: Ցուցահանդէսը կունենայ ազգագրական բնաւորութիւն: Ապագայ ընդհանուր սլաւօնական ցուցահանդէսի գլխաւոր կոմիսար Նիկօլաեվսկի հաղորդեց, որ Բօլգարիայում արդէն կազմակերպվել է ցուցահանդէսին մասնակցելու համար մի կօմիտէտ եւ որ նոյնպիսի կօմիտէտներ կազմակերպվում են Սերբիայում եւ Չերնօգօրիայում:

—

ԿԱՐՍԻՑ մեզ գրում են. «Յուլիսի 13-[...] սիրողների մասնակցութեամբ, տրվեց մի ն[...] կայացում՝ յօգուտ մի աղքատ ուսանողի, [...] աւարտելով միջնակարգ ուսումնարանը, [...] գում է շարունակել ուսումը: Մուտքը եղ[...] 104 րուբլի, որից զանազան ծախսեր [...] գալով՝ զուտ արդիւնք մնացել է 48 րուբլ[...]

—

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Յ[ու]լիսի 14-ին, համաձայն առաջարկութեան Գ[ր.] Չալխուշեանի, Նոր-Նախիջեւանի հայոց բար[եգ]ործական ընկերութեան խորհրդարանը մի[ա]ձայն որոշեց՝ սկզբունքով ընդունել Միքա[յէլ] Նալբանդեանի երկերի տպագրութիւնը ըն[կե]րութեան հաշւով, առաջարկել ընդհանուր ժող[ո]վին յատկացնել հարկաւոր գումար ի կատ[ար]ածելու համար այդ առաջարկութիւնը եւ [...] եւ նոյն ժամանակ յանձնել խորհրդարանի ա[ն]դամ Ե. Շահազիզեանին բանակցել Մ. Նա[լ]բանդեանի ժառանգների հետ այդ տպագր[ու]թեան մասին: Ողջունում ենք ամբողջ սրտ[ով] ընկերութեան որոշումը, մանաւանդ որ, [ին]չպէս յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին, [...] այս տարվայ յունվարի 7-ին բարեգործակ[ան] ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժող[ով]ը յատկացրել է 1500 րուբլի Գամառ-Քաթիպ[այի] երկերի երրորդ հատորը հրատարակելու համ[ար]: Եթէ մինչեւ այժմ ընկերութիւնը չէ տպել [...] հատորը, մեղքը մերն է, որովհետեւ չը նա[յե]լով Գր. Չալխուշեանի եւ Ե. Շահազիզեանի [...]րութեան միջնորդութեամբ արած դիմումներ[...], մինչեւ այժմ համարեա ոչ ոք հոչակաւոր [...] նաատեղծի գրվածներից ոչ մի կտոր չէ ուղ[ար]կել նրանց»:

—

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Այ[ս]տեղ հունձը առատ է. ցորենից, գարուց, խոտ[ից] գիւղացիները բաւական են, պտուղներից [...] առատ բերք է սպասվում: Սակայն մի այլ[...] սի անսաջող տարի մեղուների համար [...] քառասունհինգ տարի մեղուաբուծութեամբ [...] բաղողները չեն յիշում: Փեթակների վրա վ[...] արկ շատ քիչ է դրած, եւ այն էլ՝ մեղուները [...] բարձռանում այն ժամանակ, երբ բերքը վ[...]ջանում է: Ուրիշ տարիներ այս ժամանակ [...] ներքին եւ թէ վերին յարկերը լցված են լին[...] այն ինչ այս տարի ոչինչ չը կայ: Ոչ մի ձ[...] Մեղուների մէջ նկատվում են այնպիսի եր[ե]ւոյթներ, որոնք ցոյց են տալիս բնութեան [...] մեղրի բացակայութիւնը. օրինակ՝ մեղուն[եր]ը ջարդում են բոռերին եւ այլն: Մեղուներ[ը] միայն իրանց գլուխը կը կարողանան պահ[ել], իսկ մեղր տալ գրեթէ անկարող կը լինեն»:

—

ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԻՑ մեզ գրում են. «Ռուս լր[...]

բարձրացայ այս պատը, ես գրեթէ նպատակիս մօտ կը լինեմ: Մեծ աշխատանքը վերջացած կը լինի»:

Եւ, վերջապէս, նա մագլցեց գագաթն ու նայեց չորս կողմը: Հեռւում, նրանից ներքեւ, անահաւատութեան հովտի վրա թանձրանում էր սպիտակ մէգը, իսկ վերեւ, իրանից բարձր, ցցվել էին լեռների նոր կուտակումներ: Առաջ նրանք ցած էին երեւում, այժմ նրանք անչափելի բարձրութիւն ունէին: Գագաթից մինչեւ նրանց հիմունքները պատել էին ժայռերի կուտուածքները, բարդված միմեանց վրա հսկայական շրջաններով, եւ նրանց վրա փայլում էր յաւիտենական արեւը:

Եւ նա արձակեց վայրենի, սարսափելի աղաղակ: Նա կռացաւ գետին եւ երբ բարձրացաւ, նրա երեսը մահվան գունաթափութիւն ունէր: Եւ նա շարունակեց իր ճանապարհը խորին լռութեամբ: Նա ոչ մի ձայն չէր հանում: Հովիտներում ծնվածներին դժուար է լեռների նօսր օդը շնչել. իւրաքանչիւր ներշնչում նրան տանջանք էր պատճառում եւ նրա մատների ծայրերին արիւն դուրս եկաւ:

Եւ հասնելով ժայռերի յաջորդ պատին, նա կրկին սկսեց գործել: Պատի բարձրութիւնն անվերջ էր երեւում եւ նա ոչ մի բառ չարտասանեց: Գիշեր ու ցերեկ նրա գործիքի երկաթէ ժայռերին զարկվելու ձայնն էր թնդում, ուր նա աստիճաններ էր փորում: Տարիները գլորվում էին տարիների ետեւից եւ նա չէր դադարում աշխատելուց. բայց պատը նրա դիմաց առաջվայ նման ցցված էր մինչեւ երկինք: Երբեմն նա աղօթում էր, որ այդ մերկ ժայռերին գոնէ մի քիչ մամուռ երեւայ, որ նրան իբրեւ ընկեր ընդունէ, բայց նրա աղաչանքներն իզուր էին: Եւ տարիներն անցնում էին տարիների ետեւից, որոնց նա հաշւում էր իր կոփած աստիճաններով: [illegible] քիչ էին ընկնում այդ աստիճանները: Նա էլ չէր երգում, նա էլ չէր ասում. «Ես այս կամ այն կանեմ»,—նա միայն աշխատում էր: Իսկ գիշերները, երբ իջնում էր երեկոյեան մութը, անտառներից ու ժայռերի ճեղքուածքներից նրան նայում էին տարօրինակ, վայրենի դէմքեր:

—Թող քո աշխատանքդ, մենակ մարդ, խօսիր մեզ հետ,—կանչում էին նրանք:

—Իմ փրկութիւնս աշխատանքի մէջ է: Եթէ ես գէթ մի րօպէ դադարեմ, դուք բոլորդ էլ կը նստէք շնքիս.—պատասխանում էր ուղտորդը:

Եւ նրանք էլ աւելի էին մեկնում իրանց երկար վզերը:

—Նայիր քո ոտների տակի ճեղքուածքներին,—ասում էին նրանք,—ինչ է այնտեղ սպիտակին տալիս: Այդ—ոսկորներ են: Նոյնպիսի, ինչպէս դու՝ խիզախ եւ ուժեղ մարդ բարձրացել է այդ ժայռերը: Բայց երբ նա վեր նայեց, տեսաւ, որ իր ձգտելն իզուր է, որ նա երբէք չէ տիրանալու ճշմարտութեանը, որ երբէք նրան չէ տեսնելու, երբէք նրան չէ գտնելու: Եւ այն ժամանակ նա պառկեց այստեղ, որովհետեւ ույժ չէր մնացել այլ եւս: Նա պառկեց, որ յաւիտեան քնէ: Նա ինքն իրան քնեցրեց: Քունը—հանգստութիւն է: Քնածը մենակ չէ, եւ ձեռքերն ու ոտները ցաւ չեն զգում:

Եւ ուղտորդը ծիծաղեց, ատամները սեղմելով: Նա ասաց.

—Միթէ այժմ, երբ ես սրտիցս դուրս եմ կորզել բոլորը, ինչ որ թանգ էր ինձ համար, թափառել գիշերի երկրում, յաղթահարել փորձանքներին, աշխատել մենակ, ուր երբէք չէ հնչել ձայնը մարդկային, միթէ այժմ ես կը պահեմ այստեղ նրա համար, որ ձեր սրտը [illegible]

[illegible]

հարուած է հասցնում:

Այնուամենայնիւ, քիչ անցնելուց յետոյ, նրանք կրկին դուրս սողացին եւ նրա վրա արշաւեցին:

Գիտես դու արդեօք, որ քո մազերդ ճերմակ են,—ասացին նրանք,—որ քո ձեռքդ երեխայի ձեռքի նման դողում է: Տեսել ես արդեօք, որ քո մակոյկի ծայրը բոլորովին բթացել է, որ նա կտրվել է բոլորովին: Եթէ դու բարձրանաս էլ յաջորդ աստիճանը,—ասում էին նրանք,—այդ քո վերջին աստիճանը կը լինի: Է՛լ բարձր դու երբէք չես բարձրանայ: Եւ նա պատասխանեց նրանց.—ես այդ գիտեմ,—եւ շարունակեց իր գործը:

Նրա ծերունական նիհար ձեռքերը վատ եւ անհաւասար էին տաշում քարը, նրա մատները կուչ էին եկել ու ոսկրացել: Այդ մարդու ամբողջ ույժն ու գեղեցկութիւնն անհետացել էին:

Եւ վերջապէս ժայռերի պատի ետեւից դուրս ցցվեց նրա չորացած ու կնճռապատ երեսը. նա տեսաւ, որ իր առաջ տնկված են դէպի երկինք յաւիտենական լեռների նոր շղթաներ, կորած սպիտակ ամպերում, բայց նրա կեանքի գործը կատարված էր: Ծեր ուղտորդը ծալեց իր յոգնած թեւերն ու պառկեց անդունդի ծայրին, ուր նա աշխատելով էր անցկացրել իր ամբողջ կեանքը: Այժմ՝ վերջապէս հասաւ նրա համար հանգստանալու ժամանակը: Նրանից ներքեւ թանձր, սպիտակ մէգը խտանում էր հովիտների վրա, եւ երբ նա կտրվեց մի տեղից, մեռնող ուղտորդի աչքերը տեսան այն դաշտերը, ծառերն ու մարգագետինները, ուր նա իր մանկութիւնն էր անցկացրել: Հեռուից նրա ականջին էին հասնում իր առաջվայ թռչունների ձայները եւ պարող ամբոխի աղմուկն ու երգերը: Եւ նրան թուաց, որ լսում է իր հին ընկերների ձայները, [illegible]

—Նրանք, որ այնտեղ, ներքեւ են մեռնում, մենակ չեն մեռնում,—կանչեց նա:

Յետոյ նորից ամեն ինչ փաթաթվեց մէգ[...] եւ նա չուռ եկաւ: Ես որոնեցի,—ասաց նա[...] ես յամառութեամբ աշխատեցի երկար տար[ի]ներ, բայց ես չը գտայ նրան: Ես չը հանգստա[...]ցայ, չը տրտնջացի եւ չը տեսայ նրան: Այ[...] իմ բոլոր ույժերս սպառվել են: Այստեղ, [...] ես եմ պառկել ուժասպառ, կը գան ուր[իշ] մարդիկ, ջահել ու թարմ: Նրանք կը գան [...] հետքերով, որ ես եմ գցել, վերեւ կը բար[ձրա]նան այն աստիճաններով, որ ես եմ կոփ[ել]: Նրանք երբէք չեն իմանայ անունն այն մարդ[ու], որ դրանց չինել է: Նրանք կը ծիծաղեն իմ [...] ճոռնի աշխատանքի վրա: Երբ քարերը թափ[վ]ի[ն], նրանք կանիծեն ինձ: Բայց նրանք վեր կելն[են] իմ սանդուխքներով, նրանք կը բարձրանան[ան] շնորհիւ իմ աշխատանքի: Նրանք կը գտնեն [...] սրան էլի իմ օգնութեամբ: Ո՛չ մի մարդ չ[...] ապրում մենակ իր համար եւ ոչ ոք չէ մեռ[...]նում մենակ իր համար:

Արտասուքը թափվում էր նրա կնճռոտ[ած] կոպերի տակից: Եթէ այդ րօպէին նրանից վեր[...] ամպերում Ճշմարտութիւնը երեւար, նրան [...] տեսնել չէր կարող. մահվան խաւարը վար[ա]գուրել էր նրա աչքերը:

—Իմ հոգին լսում է նրանց քայլերի ուր[...] խական մօտենալը,—ասաց նա, եւ նրանք վեր կելնեն, նրանք վեր կելնեն:

Նա աչքերին մօտեցրեց իր կոչտացած [...]

Եւ ամպոտ երկնքից ինչ որ ընկաւ ու [...] դանդաղ իջնել խաղաղ-անշարժ օդի միջով: [...] ձայն նա ցած իջաւ եւ փափկութեամբ ըն[կա]ւ մեռնող մարդու կրծքին: Նա շօշափեց ձեռքով[...] [illegible] փետուր էր: Նա մեռաւ՝ փետուրը [...] իր ձեռքերում:

Թարգմ. Մ. Տէր-Դանիէլեան

-ցիները քանի անգամ հաղորդել են Խասէնտուկից, որ բժիշկները հարստահարում են մասսաժ անող կանանց, պահանջում են նրանցից նրանց ստացած վարձի կէսը եւ կէսից աւելին, ու հակառակ դէպքում արգելում են հիւանդներին դիմել այն «մասսաժիստկաներին», որոնք իրանց քրտինքի եւ արեան աշխատանքից չեն հասցնում մեծ մասը, առիւծի մասը, բժիշկներին: Այստեղ մի դէպք առանձնապէս գրաւեց հայ հասարակութեան ուշքը: Գործող անձինք հայեր են, երկու ծանօթներ, մի քաղաքից: Մի հայ բժշկապետ, Նոր-Նախիջեւան ծնած, Մոսկվա սնած եւ Պետերբուրգից եկած, հալածում է մի Նոր-Նախիջեւանցի օրիորդ «մասսաժիստկային». եթէ հիւանդներից մինը համարձակվում է դիմել այդ օրիորդին, պ. բժշկապետը բարկանում է, յանդիմանում եւ պահանջում է, որ այդ հայ օրիորդին չը դիմեն: Հազիւ հայ օրիորդը գտնում է հիւանդ, հայ բժշկապետը համոզում է հիւանդին եւ պահանջում է, որ ուրիշին վարձեն: Իսկ օրիորդը ունի մեծ ընտանիք եւ միակ նեցուկն է ծեր եւ հիւանդ մօր եւ եղբայրներին, որոնք դեռ փոքր են եւ աշակերտ են Նոր-Նախիջեւանի Թեմական դպրոցում: Ահա մի դառն եղելութիւն: Հետաքրքիր էր իմանալ ազնիւ բժշկապետից, ո՞ր քաղաքից է իրան առել այդպիսի ձեւեր, Նոր-Նախիջեւանից, Մոսկվայից թէ Պետերբուրգից: Աւելորդ է այստեղ մեզ յիշել, որ բժշկապետ պ. Բուդուղեանը խոստացել է օգնել այդ թշուառ օրիորդին: Միթէ պ. Բուդուղեանը եւ թէ Նոր-Նախիջեւանցի բժշկապետը մի եւ նոյն համալսարանում են աւարտել, մի եւ նոյն պրոֆէսորներին լսել եւ մի եւ նոյն բժշկական երդումը տուել: Ապա ինչո՞ւ այդպիսի տարբերութիւն»:

—

ԼՈՒԳԱՆՍԿԻՑ մեզ գրում են. «Շատ ժամանակ չէ, որ Լուգանսկի մի յայտնի հայ հարուստի որդի, բաժանվելով մօրից ու եղբօրից, տանելով հազարների հետ նետվեց մի անառակ աղջկայ գիրկը: Կորաւ քամու բերած փողը եւ երիտասարդի վարմունքը շուտով մոռացվեց թէ քաղաքացիների կողմից եւ թէ առերես՝ որդուն խելագար յայտարարող մօր կողմից: Բայց ահա առաջ եկաւ մի նոր երեւոյթ: Յուլիսի 7-ին, Նոր-Նախիջեւանի Թափառական դարձած մի հայ քահանայի աղջիկ, ամիսներ մնալով Լուգանսկում իր փեսայի տանը, միախորհուրդ լինելով քրոջ աղջկայ հետ, երկուսը միատեղ փախան անյայտացած մի հրէայ ամուսնացած մարդու հետ: 9-ին երեքն էլ ձերբակալվեցին Միլլերովո կայարանում: Քննութիւնից երեւաց հետեւեալը.—քահանայի դուստրը ամիսներ առաջ՝ իր փեսայի տանը, ամուսնացած քրոջ ներկայութեամբ, յարաբերութիւն սկսելով հրէայի հետ, որը երթեւեկում էր, որպէս երաժշտութեան ուսուցիչ, սիրահարվում է ուսուցչի վրա: Երեւոյթը գերում է նաեւ տասնիննոջ խորթ աղջկան, որին դէպքից երեք օր առաջ ծնողները Նոր-Նախիջեւան տանելով նշանախօսել էին մի հայ երիտասարդի հետ բանի կերպով: Օրիորդները ձերբակալված միջոցին աջողեցնում են ջրհոր ընկնել խեղդվելու համար, բայց ջրի սակաւութեան պատճառով ազատվեցին խեղդամահից»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

Դրէզդէն, յուլիսի 25-ին

Արդէն «Մշակը» ժամանակին գուժած կը լինի այն անփոխարինելի կորուստի մասին, որ ունեցաւ Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութիւնը յանձին իր աբբահայր գիտնական դոկտոր արքեպիսկոպոս Արսէն Այտընեանի: Հանգուցեալը պատկանում էր հայ գիտնականների այն շարքին, որոնք եւրոպական գիտնականի խոշոր հռչակ էին վայելում: Հէնց այդ է գլխաւոր պատճառը, որ գերմանական գրեթէ բոլոր նշանաւոր թերթերը կայծակի արագութեամբ հաղորդել էին նրա մահվան տխուր լուրը եւ մի շարք համակրական յօդուածներ նուիրեցին նրա մահվան յիշատակին, մեծ գովասանքով գնահատելով նրա արած գիտնական ծառայութիւնը:

Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութիւնը հարիւրաւոր ցաւակցական հեռագիրներ եւ նամակներ ստացաւ թէ Հայաստանի եւ թէ Եւրոպայի զանազան քաղաքներից: Այդպիսի հեռագիրներ եւ նամակներ ուղարկեցին Վիէննայի միաբանութեանը եւ Աւստրո-Ունգարիայի Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը Իշլ ամարանոցից, Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքը, մինիստր-նախագահ ֆօն-Կէրբէր, Հռոմի Պապը, կարդինալ Գրուշա, Վիէննայի քաղաքագլուխ Լիւգէր, նունցիուս Թալիանի եւ ուրիշները:

Թաղումը տեղի ունեցաւ յուլիսի 26-ին:

Լ. Բաբայեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«С. Петерб. Вѣдомости» լրագրի Բրիւսէլի թղթակիցը գրում է հետեւեալը. «Աւելացնեմ էլի մի քանի խօսք հայասիրական հէնց նոր փակված կօնգրէսի մասին: Բէլգիայի, Դանիայի, Ֆրանսիայի եւ Հօլանդիայի ներկայացուցիչներից ընտրված յանձնաժողովը մշակեց առանձին պրօգրամ, որի համաձայն անհրաժեշտ է համարված ամենից առաջ միացնել մէկ ընդհանուր գործունէութեան մէջ հայասիրութեան ցիրուցան արտայայտութիւնները Եւրոպայի բոլոր երկիրներում, եւ մի եւ նոյն ժամանակ ամեն ջանք գործ դնել հասարակական գործիչների ամենամեծ թիւ գրաւելու համար, որպէս զի այդ գործիչները մասնակցեն առաջիկայ միջնորդութիւններին կառավարութիւնների եւ պարլամենտների առաջ հայկական հարցի վերաբերմամբ.—մանաւանդ պէտք է գրաւել տպագրական խօսքի գործիչներին, որոնց աջակցութիւնը ամենալաւ զէնքն է համարված յանկալի նպատակին հասնելու համար: Ներկայացնելով ժողովի հաւանութեանը մի շարք միջոցներ վերոյիշեալ առարկաների վերաբերմամբ, յանձնաժողովը իր պարտաւորութիւնը համարեց յայտնել կօնգրէսի անդամներին, որ ներկայ րօպէին արդէն երկու հազարից աւելի անձինք, թէ Բէլգիայում եւ թէ եւրոպական ուրիշ երկիրներում, անպայման համաձայնութիւն են յայտնել աշխատելու հայկական հարցի շուտափոյթ լուծման համար: Այդ անձինք գլխաւորապէս պատկանում են համալսարանական դասակարգին. Ֆրանսիական եւ գերմանական բոլոր յայտնի համալսարանները արդէն պարտաւորութիւն են յանձն առել կենտրոնացնել իրանց շուրջը մասնաւոր ձգտումները, աւելի կանօնաւոր աշխատանքի համար ի նպաստ հայերի: Այդ համալսարանական կենտրոնները ակնյայտնի ապացուցանում են, որ յարուցված հարցը՝ Թիւրքաց հայերին վարչական տեղական հիմնարկութիւններ տալու մասին՝ որոնք մատնացոյց են արված Բերլինի 61-դ յօդուածում, չունի ոչ քաղաքական, ոչ կրօնական, ոչ էլ սօցիալական սատառ: Նախագահը կօնգրէսի քննութեանը եւ հաւանութեանը ներկայացրեց յանձնաժողովի մշակած հետեւեալ որոշումները. ա) Հիմնել ժամանակաւոր միջազգային մասնաժողով, որը կը զբաղվի թէ Եւրոպայի զանազան երկիրներում արդէն գոյութիւն ունեցող հայասիրական մասնաժողովների գործունէութեան միացման գործով եւ թէ նոր մասնաժողովներ ընտրելով այն երկիրներում, ուր այդպիսիք չը կան: Այդ որոշման առիթով կօնգրէսի անդամների մէջ ծագեց կարծիքների տաք փոխանակութիւն: Կօնգրէսի նախագահը անհրաժեշտ համարեց այդ առիթով բացատրութիւններ տալ եւ ծանօթացնել ժողովը յանձնաժողովի աշխատանքների հետ: Նախագահի բացատրութեան համաձայն, վերոյիշեալ որոշումը բացառապէս նպատակ ունի միացնել մասնաժողովների գործունէութիւնը խաղաղ պրօպագանդայի միջոցով ի նպաստ հայերի, բացառապէս մարդասիրական հողի վրա: Այդպիսի մասնաժողովներ կը հիմնվեն Ֆրանսիայում, Բէլգիայում, Աւստրիայում, Իտալիայում,—եւ Դանիայում, Հօլանդիայում ու Շվէյցարիայում արդէն կազմված մասնաժողովների հետ միասին կը զբաղվեն Թիւրքաց հայերի պաշտպանութեան համար պրօպագանդայով: Այդ բացատրութիւնները հաւանութիւն գտան, եւ կօնգրէսը միաձայն ընդունեց յանձնաժողովի առաջին որոշումը. բ) Յանձնաժողովի առաջարկած երկրորդ որոշումը հետեւեալն էր. «Ի նկատի ունենալով, որ Բերլինի դաշնագրի 61-դ յօդուածը պարտաւորեցնում է Թիւրքաց կառավարութեանը րէֆօրմներ մտցնել Թիւրքաց Հայաստանում եւ, ուշադրութեան առնելով, որ նոյն դաշնագրի այդ նոյն յօդուածով եւրոպական պետութիւնները պարտաւորվում են հսկողութիւն ունենալ, որպէս զի այդ րէֆօրմները իրապէս մտցվեն Հայաստանում, կօնգրէսը յանձնարարում է հայկական հարցին վերաբերեալ ժամանակաւոր միջազգային մասնաժողովին դիմել Եւրոպայի հասարակական կարծիքին եւ խնդրել բոլոր եւրոպական կառավարութիւններին եւ ազգերին պաշտպանել թշուառ հայերին Թիւրքիայում»: Այդ որոշման առիթով, ֆրանսիական պարլամենտի անդամներ պ.պ. Ժօրէս եւ Պրեսանսէ փառաւոր ճառեր արտասանեցին, որոնք ընդունվեցին ամբողջ ժողովի երկար եւ անընդհատ ծափահարութիւններով: Այդ ճառերից միտս պահեցի հետեւեալ հետաքրքիր տեղեկութիւնները. Ֆրանսիական կառավարութիւնը, երկար տատանումներից յետոյ, վճռեց, վերջապէս, դուրս գալ իր չէզոք դրութիւնից, եւ նրա վերաբերմունքի այդ փոփոխութիւնը դէպի հայկական հարցը տեղի ունեցաւ մի կողմից Ռուսաստանի պնդումների պատճառով, իսկ միւս կողմից—Ֆրանսիական պարլամենտի անդամներից շատերի միջնորդութեան պատճառով, որոնք պատկանում էին Ֆրանսիայի բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններին: Այդպիսով ֆրանկո-ռուսական դաշնակցութիւնը պատրաստվում է իրական պտուղներ բերել ի նպաստ ճնշված ազգերի առհասարակ, իսկ հայերին յատկապէս: Ֆրանկո-ռուսական դաշնակցութեան այդպիսի մարդասիրական ուղղութիւնը կազմում է մարդասիրութեան մի գեղեցիկ արտայայտութիւն, եւ համեմատած ուրիշ երկիրների հայասիրական դրդումների հետ Եւրոպայում, մանաւանդ գերմանական կառավարութեան աչկարայ բարեկամութեան հետ դէպի Թիւրքաց իշխանութիւնները,—դաշնակցութեան այդպիսի ուղղութիւնը առիթ է տալիս նախորոշել, որ, վերջապէս, սահման կը դրվի Թիւրքական կամայականութեանը Հայաստանում: Արդէն այն գիտակցութիւնը, որ Ռուսաստանը եւ Ֆրանսիան դիտաւորութիւն ունեն՝ փոխարինել իրանց նախկին օբեկտիվ վերաբերմունքը դէպի հայերի դրութիւնը աւելի բացիօնալ դիտաւորութիւններով, լաւագոյն յոյսերով է լցնում հայասէրների սրտերը դէպի հայերի ապագան: Սկիզբը դնելու համար՝ Ֆրանսիական կառավարութիւնը վճռեց Հայաստան ուղարկել տասն եւ մէկ դիպլօմատիական գործակալներ, որոնց պարտաւորութիւնը կը լինի հետեւել այն բոլորին, ինչ որ տեղի է ունենում այնտեղ, եւ հաղորդել կենտրոնական կառավարութեանը Պարիզում իրանց անձնական դիտողութիւնները, նոյնպէս եւ ցուցմունքներ այն միջոցների վերաբերմամբ, որոնք անհրաժեշտ են հայ ազգաբնակութեան կեանքը եւ գոյքը լիակատար կերպով պաշտպանելու եւ ապահովելու համար: Ֆրանսիական կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան մէջ երեւցած այդ նոր ուղղութեամբ հայասէրները առ այժմ պէտք է գոհ լինեն, որովհետեւ ներկայ րօպէում բոլոր նրանց հոգսերը, բոլոր նրանց աշխատանքները միայն մի նպատակ ունեն, այն է պաշտպանել հայերին խմբական կոտորածից: Եւ որովհետեւ Ռուսաստանը նոյնպէս որոշեց մեծացնել իր հիւպատոսական գործակալների թիւը Հայաստանում, ուրեմն պէտք է յուսալ, որ ռուսաց եւ ֆրանսիական գործակալների պաշտպանութեան տակ՝ այնտեղ կը տիրեն խաղաղութիւն եւ անդորրութիւն, որոնք անհրաժեշտ են հայ ժողովրդի խաղաղ գոյութեան համար: Մի քանի վիճաբանութիւններից յետոյ կօնգրէսը փոփոխեց յանձնաժողովի այդ երկրորդ որոշումը եւ միաձայն հաւանութեամբ ընդունեց: Բացի դրանից կօնգրէսը միաձայն ընդունեց եւ հետեւեալ որոշումները.—Գ) Կօնգրէսը գոհունակութեամբ առնում է ի տեղեկութիւն այն հաղորդագրութիւնը, որ Ռուսաստանը եւ Ֆրանսիան որոշել են մեծացնել իրանց դիպլօմատիական եւ հիւպատոսական գործակալների թիւը Հայաստանում եւ հրաւիրում է կօնգրէսի այն անդամներին, որոնք պատգամաւորներ են եւրոպական ուրիշ երկիրների պարլամենտներում, միջնորդութիւններ յարուցանել իրանց կառավարութիւնների առաջ՝ ձեռք առնելու նոյնպիսի միջոցներ, որպիսիք ձեռնարկել են Ռուսաստանը եւ Ֆրանսիան: Դ) Կօնգրէսը խնդրում է եւրոպական ամբողջ պարբերական մամուլին, ի նկատի ունենալով ժողովի մարդասիրական նպատակները, տպել կօնգրէսի թէ ներկայ որոշումները, եւ թէ այն բոլոր հաղորդագրութիւնները, որոնք կուղարկվեն հայկական հարցին վերաբերեալ միջազգային մասնաժողովի կողմից: Այդ որոշման առիթով շատ հետաքրքիր վիճաբանութիւններ սկսվեցին Պարիզի ժուռնալիստների եւ բէլգիական պատգամաւորների միջեւ: Բանից երեւաց, որ Պարիզի լրագիրների տէրերից շատերը անպայման հրաժարվում էին տպել որ եւ է բան ի նպաստ հայերի, հայկական հարցը լռութեան էին տալիս ամենքը սիստեմատիկ կերպով եւ, շատ կարելի է, Պարիզի մամուլի յայտնի մասի այդ շահասիրական ուղղութիւնը մինչեւ անգամ հնարաւորութիւն տուեց Թիւրքաց իշխանութիւններին կատարել 1894 եւ 1896 թւերի գազանութիւնները անպաշտպան հայերի դէմ… Տիկին Սեվերին կծու եւ արհամարհական խօսքերով նկարագրեց այդ մամուլի յատկութիւնները: Տիկին-հեղինակի խիստ խօսքերը պարգեւատրվեցին ժողովի երկար եւ անընդհատ ծափահարութիւններով: Կօնգրէսին չը գիտեմ ինչու համար ներկայ գտնվող «Бессарабецъ» լրագրի թղթակիցը passa un mauvais quart d'heure… 4) Կօնգրէսը որոշեց հարկաւոր դէպքում հայասէրների պարբերական ժողովներ հրաւիրել եւ հիմնել Բրիւսէլում կենտրոնական միջազգային յանձնաժողով հայոց հարցին վերաբերեալ, մի եւ նոյն ժամանակ մասնաժողովի գործերի վարչութիւնը դրվեց պ. Կիլեարի, Պարիզի «Pro Armenia» լրագրի գլխաւոր խմբագրի վրա, այնպէս որ այդ շաբաթաթերթի հրատարակութիւնը նոյնպէս կը փոխադրվի Բրիւսէլ: Վերջը կօնգրէսը ընտրեց ժամանակաւոր կօմիտէտների անդամներ Եւրոպայի զանազան երկիրներում: Բէլգիա. արդարադատութեան նախկին մինիստր Լեժէն եւ սենատորներ Լաֆօնտէն եւ Ուգօ-դէ-Լէգէյ: Դանիա—տիկին Գէննինգս, պ.պ. Հագէ եւ Բէնէդիկսէն: — Տիկին Գէննինգս, դանիական կօմիտէտի գլխաւոր աշխատողներից մէկը, կօնգրէսի փոխ-նախագահուհի ընտրվեց: Գերմանիա—Լիւդվիգ ֆօն-Բար, Ֆէրստէր, Բէբէլ եւ Բէրնշտէյն: Անգլիա.—կանօնիկոս Սկօտտ Օլլէնդ, Րօդմունդ, Հարրի Նօրդման, Մալկօլմ Մակ-Կօլ, Բէրնս, Կէր Հարդի, Ջէմս Բրայս, Պէրսի Բունտինգ Ստեֆէնսօն:—Հօլլանդիա: Տրէլստրէ, Լաֆտինգ, Դէվալ Մալէֆիտ, Ֆօնտէր-Ֆլուգտ, կանօնիկոս Շէպման: Իտալիա—Էնրիկօ Ֆէրրի, Մօնէտտա: Շվէյցարիա—Լարդի, Դէկուստիուս: Աւստրիա—Բարօնուհի ֆօն-Զուտնէր: Եւ ապա տեղի ունեցաւ կօնգրէսի փակումը:

—Ֆրանսիական լրագիրները շարունակում են զանազան մանրամասնութիւններ հաղորդել այն ցոյցերի մասին, որ կղերականները սարքեցին Պարիզում կրօնական միաբանութիւնների ուսումնարանների փակման առիթով: Ընդհանուր առմամբ այդ ցոյցերը այնպէս ազդու չէին, ինչպէս յոյս ունէին մինիստրութեան հակառակորդները: Ցամենայն դէպս կղերականների եւ նրանց բարեկամների այժմեան դիմադրութիւնը համեմատվել անգամ չէ կարող այն կատաղի եւ եռանդուն դիմադրութեան հետ, որի դէմ ստիպված էր մաքառել Ժիւլ Ֆէրրի 1880 թւականին եզուիտներին Ֆրանսիայից արտաքսելու ժամանակ: Ակներեւ է, որ ֆրանսիական հասարակութեան տրամադրութիւնը եւ վերաբերմունքը դէպի կղերականները չափազանց մեծ փոփոխութիւններ են կրել այս ժամանակամիջոցում եւ նա բաւականաչափ սառն է նայում այժմ նրանց վրա: Որոշ դեր այս գործում կատարեց եւ կառավարութեան հաստատակամութիւնը, որ, առաջուց գուշակելով կղերականների դիմադրութիւնը, վճռել էր ոչ մի զիջում չանել նրանց պահանջներին եւ ոչ մի միջոցի առաջ կանգ չառնել օրինական կարգը խախտելու դէպքում: Ինչ վերաբերում է ցոյցերին մասնակցողների կազմին՝ պէտք է ասել, որ նա չափազանց տարբեր տարրերից էր կազմված. ցոյց անողների մէջ հաւասար թւով կային թէ պահպանողականներ, թէ նացիօնալիստներ, թէ հակահրէականներ եւ թէ վերջապէս մելինիստներ: «Կեցցէ ազատութիւնը» աղաղակների հետ միասին լսվում էին եւ «Կորչեն հրէաները», «Կեցցեն քոյրերը» աղաղակներ: Լսվում էին ողջոյնի ձայներ Դէրուլէդի եւ Րօշֆօրի պատւին, սպառնալիքներ մասօններին եւ այլն: Մի խօսքով՝ ցոյցերին մասնակցում էին հանրապետութեան յայտնի եւ գաղտնի հակառակորդները, որոնք ժամանակին ամեն կերպ դիմադրութիւն էին ցոյց տալիս Վալդէկ-Ռուսսօյի մինիստրութեան եւ որոնք այնքան դժգոհութեամբ ընդունեցին Կօմբի մինիստրութիւնը: Յուլիսի 10-ին Պարիզում ձերբակալվածներից մի քանի հոգի արդէն յանձնված են ուղղիչ ոստիկանութեան դատաստանին եւ եօթը նրանցից դատապարտված են ոստիկանական պաշտօնեաներին վիրաւորելու համար 50 ֆրանկ տուգանքի եւ մէկից մինչեւ երեք ամիս բանտարկութեան:

—Լիսաբօնից հաղորդում են ֆրանսիական լրագիրներին, որ պօրտուգալական Անգօլա գաղթավայրում, արեւմտեան Աֆրիկայում, այժմ կատարվում է եւրոպացիների խմբական կոտորած: Սէն-Պօլ-դը-Լօանդայից, Անգօլայի գլխաւոր քաղաքից, ստացված պաշտօնական տեղեկութիւնները հաստատում են, որ յուլիսի 2-ին տեղացիների ապստամբական շարժումը արդէն տարածվել է Գամբօ, Կիպէն, Կիանա եւ տասն ուրիշ զինուորական շրջաններում: Բոլոր եւրոպացիները, որոնք գտնվում էին այդ տեղերում, ենթարկվեցին նախ տանջանքների եւ ապա սպանվեցին: Առեւտրական բոլոր գրասենեակները, միսիաները եւ եւրոպական միւս հաստատութիւնները կողոպտված եւ այրված են: Սպանված եւրոպացիների թիւը յայտնի չէ նոյն իսկ մօտաւորապէս, բացակաների թիւը 400-ից աւելի են համարում, որոնց թւում կան շատ կանայք եւ միսիօներներ: «Standard»-ի թղթակիցը հաստատում է այս տեղեկութիւնները եւ աւելացնում է, որ եւրոպացիների մեծամասնութիւնը չէր սպասում այսպիսի յարձակման, ուստի եւ չը կարողացաւ փախչելով ազատվել: Այն միսիօներներն եւ վաճառականները, որոնք կենդանի գերի ընկան ապստամբների ձեռքը, կտրատվեցին մաս-մաս, ապա եփվեցին եւ կերակուր դարձան նեգրներին: Ապստամբութիւնը ծագել է տեղական իշխանութիւնների անգթութիւններից, որոնք տանջանքների էին ենթարկում տեղացիներին՝ ստիպելու համար, որ նրանք յանձնեն իրանց փղոսկրի պաշարները:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

18 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Յուլիսի 17-ին Պետերբուրգ հասաւ Ճինաստանից ֆրանսիական դեսպան Բօ, որ նշանակված է Հնդկաչինի գեներալ-նահանգապետ եւ ֆրանսիական զօրաբաժնի հրամանատար գեներալ Սուսիլօն, ռուսաց զինուորական գործակալը Ճինաստանում—գեներալ-մայոր Վօգակ եւ Տեանձինի հիւպատոս Պօպպի:

ԿԻԵՎ: Բրօդսկի եղբայրները նուիրեցին 125,000 րուբլի Կիեւում հրէական երկդասեան ուսումնարան հիմնելու համար, որ պէտք է ունենայ արհեստաւորական երկու բաժանմունք, գնեցին նաեւ գետին՝ կէս դեսեատին տարածութեամբ՝ 70,000 րուբլով եւ յանձն են առնում ուսումնարանի կազմակերպութեան համար կարեւոր 15,000 րուբլու ծախքերը:

ՄՕՍԿՎԱ: Արհեստաւորաց փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնը որոշեց կազմակերպել իւրաքանչիւր ամիս ապրանքների ցուցահանդէս: Ցուցահանդէսում կը բացվի բիւրօ՝ պատուէրներ ընդունելու համար:

ՏՐԻՊՕԼԻ։ Այսօր այստեղից ճանապարհ ընկաւ իտալական նաւատորմը՝ այցելելու Տրիպօլիի միւս նաւահանգիստները։

ՍՕՖԻԱ։ Պատգամաւորների ժողովը հաստատեց արտաքին գործերի մինիստրութեան նախահաշիւը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Բալֆուր հաղորդեց համայնքների ժողովին, որ զինուորական գործողութիւնների վերաբերմամբ քննութիւն կատարելու համար կազմակերպված մասնաժողովի նախագահ հաւանականաբար կը նշանակվի լորդ Էլջին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պետերբուրգ հասաւ երկրագործութեան եւ պետական կալուածների մինիստր իսկական գաղտնի խորհրդական Երմօլօվ։

Յուլիսի 17-ին եապօնական պրինց Կոմատցու մի շրջագայութիւն կատարեց կառքով կըղզիների վրա։

ՊՕՐՏ-ԱՐՏՈՒՐ։ Պօրտ-Արտուրում տեղի ունեցան խոլերայից հիւանդանալու մի քանի դէպքեր չինացիների եւ ռուսների մէջ. եռանդուն միջոցներ են ձեռնարկվում առանձնարելու հիւանդութիւնը։

ԿԻԵՎ։ Տուած է մօտ 400 խնդիր համալսարանի ուսանող ընդունվելու համար. պօլիտեխնիքական ինստիտուտի վարչութեանը տուած է 850 խնդիր, որոնց թւում մօտ 300 խնդիր առաջին կուրսի արձակված ուսանողներից։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Սերբիական արքեպիսկոպոսի, ռուսական դեսպանատան կառավարիչ Շչերբաչեվի եւ տեղերական պատրիարքի պահանջման պատճառով՝ Դէչանինում ալբանացիներից պաշարված սերբիական վանքի վերաբերմամբ՝ այնտեղ հասան զօրքեր, որոնք սակայն չը կարողացան ստիպել ալբանացիներին յետ քաշվելու։

ԼՕՆԴՕՆ։ Բիւլլըտէն. «Բարւոքումը թագաւորի դրութեան մէջ մեծ առաջադիմութիւններ արեց։ Վէրքը փակվում է բաւարար կերպով։ Թագաւորը այժմ, առանց օգնութեան, անցնում է տախտակամածի ամբողջ երկարութեամբ։ Հետեւեալ բիւլլըտէնը տեղի կունենայ օգոստոսի 7-ին (յուլիսի 25-ին)։

ՕՄՍԿ։ Բանտարկեալ Տէտունկօվ, որ սպանեց բանտի վերակացուին, զինուորական դատարանի կողմից դատապարտված է կախաղանի։ Պատիժը երկու օրով յետաձգված է։

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ։ Տօնավաճառային վարչութեան մէջ հարց է յարուցված հարկահանութեան րէֆօրմի մասին 1902 թւի համար. նա պէտք է վճարէ արքունական, զէմստվօի, քաղաքային եւ տօնավաճառային հարկեր մօտ 800,000 րուբլի։

19 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Յուլիսի 18-ին Թագաւոր Կայսրը այցելեց «Միչմանիճ» կրէյսէրը, որ կանգնած է կրօնշտադտեան նաւակայանում։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Times» լրագրին հաղորդում են Շանգհայից, որ չինացիները Անգլիայի հետ առեւտրական համաձայնութեան 10-րդ յօդուածի վերաբերմամբ համաձայնութիւնը դեռ եւս աւարտված չեն համարում։ Երկու փոխարքաները եւս փոփոխութիւններ են պահանջում։ Շէնգ առաջարկում է այդ գործը ներկայացնել մաքսատների դիրեկտոր Գարտին։ Հարցը վաղը կը քննվի կոմիսարների ժողովում։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Times» լրագրին Շանգհայից հաղորդում են, որ մաքսային սակագնի վերաքննութիւնը Չինաստանի եւ ութ պետութիւնների միջեւ աւարտված է։ Ռուսաստանը, Իտալիան, Սպանիան եւ Պորտուգալիան վերաքննութեան մէջ չեն մասնակցում, սակայն չեն կարծում, որ նրանք առարկէին նոր սակագնի դէմ, որ կարող է ույժ ստանալ միայն բոլոր պետութիւնների համաձայնութիւնից յետոյ։

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ։ Օկայի վրա, քաղաքին մօտ, այրվեց «Кудесникъ» շոգենաւը. նաւատէրները ազատվեցին։

ՊԵՐՐՕԶԱՎՕԴՍԿ։ Ժողովրդական ուսումնարանների տեսուչների համաժողովը որոշեց խնդրել զէմստվօյի վարչութեանը բանալ եօթ ուսումնարաններ գաւառներում՝ ի յիշատակ Պետրօվօդսկի հիմնարկութեան երկուհարիւրամեակի եւ հանրակացարան հիմնել ժողովրդական ուսուցիչների սովորող որդոց համար։

ԲԵՐԼԻՆ։ Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստր իշխան Խիլկօվ հասաւ այստեղ եւ նայեց օդային էլէքտրական ճանապարհը, որ կառավարում են Սիմէնս եւ Գալսկէ ֆիրմայի ներկայացուցիչներն ու ճանապարհի ընկերութիւնը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Թագաւորը այսօր իր զբօսանաւով ուղեւորվեց զբօսանք կատարելու։

ՎԻԷՆՆԱ։ Ռումինական Թագաւորը յուլիսի 20-ին պէտք է հասնի Վիէննա եւ 21-ին ուղեւորվի Իշլ կայսրին այցելելու։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ։ Նոր մինիստրութիւնը կազմակերպված է այն անձերից, որոնց մասին արդէն հաղորդված էր. մինիստրները երդումն տուին։ Ամբողջ մամուլը նպաստաւոր կերպով է խօսում։

ԿԱԶԱՆ։ Ժողովրդական ժուժկալութեան նահանգական կոմիտէտի միջնորդութեան համաձայն՝ թոյլ է տրված Կազանի համար կազմել քաղաքային առանձին կոմիտէ։ Կոմիտէտի նախագահ հաստատված է քաղաքագլուխը. կոմիտէտի կազմի մէջ մտան բոլոր քաղաքաբաժինների հաշտարար դատաւորները։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նախասարդեան—11—12 ժ. միզաբանութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Ն. Ի. Գզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Զ. Ի. Բարաճանեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Գ. Ա. Թարխանեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ի. Գզելիեվ—6—7 ժ.

Գ. Ա. Թարխանեանց—7—8 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. Նախասարդեան—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Ց. Ռոզվանիցսկի—տանը. ծաղկահատ և բըժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏԿԱ ՅԱՐԹԻՒԹԻՒՆԵԱՆ

ընդունում է հիւանդներ Շուշում, երկու ամսով, յուլիսի 8-ից

Հասցէն՝ Մեղրեցոց եկեղեցու մօտ, Մէլիք-Ղարագեօզեանցի տանը։

4—6 Ա. Յարութիւնեան

Պետերբուրգի Օբուխօվսկի հիւանդանոցի օրդինատոր

ԲԺԻՇԿ

Մ. Ի. ՄԷԼԻՔ-ԲԱԲԱԽԱՆԵԱՆՑ

ընդունում է ներքին, կանանց (գինեկօլօգիական մասսաժ) եւ ջղային հիւանդների. ամեն նայն օր, ժամի 11-ից—1 առաւօտեան, 5—7 երեկոյեան

Հասցէն՝ Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, տ. № 39, Պօնդօեվի, Եսիկօլօպօվի դեղատան մօտ։

Լոյս տեսաւ
ԼԷՕ
ՅՈՎՍԷՓ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ

Կենսագրական-պատմական ուսումն

Չորս պատկերով (Յովսէփ կաթ. Արղութեան, Կայսրուհի Եկատերինա II, իշխան Գ. Պոտեմկին, կոմս Յովհաննէս Լազարեան)։

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՈՊԷԿ

Ծախվում է «Մշակի» խմբագրատանը։ Հասցէն. Тифлисъ, редакція газ. «Мшакъ».

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑԻ
ԶԷՅԹՈՒՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԲՈՒՇԻՐՈՒՄ
(Հիմնված 25 տարուց ի վեր)

Հաղորդում է մանրամասն տեղեկութիւններ Պարսից ծոցի առեւտուրի մասին, ունի ներկայացուցիչներ հարաւային Պարսկաստանի նշանաւոր կենտրոններում, ընդունում է յանձնարարութիւններ, գնում եւ վաճառում է ապրանքներ, փոխադրում է Եւրոպայից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Եւրոպա, դիւրամատչելի պայմաններով.—Հասցէն. Zeytoon C. G. Buchire Persian-Gulf. 33—100

ЕЖЕДНЕВНАЯ ГАЗЕТА ВЪ ТИФЛИСѢ
„Кавказскій Листокъ Объявленій“
(ИЗДАНІЕ ПРИ „БЮРО ТРУДА“)

ПРОГРАММА. Правительственныя распоряженія по вопросамъ труда. Цѣны на рабочія руки. Всевозможныя справочныя свѣдѣнія. Телеграмы агентства и частныя объявленія. Годовая цѣна (300 номеровъ) съ доставкой въ Тифлисѣ—1 руб. 50 коп., съ пересылкой—2 рубля, заграницу—4 руб. Номеръ—1 коп.

ЦѢНЫ НА ОБЪЯВЛЕНІЯ отъ 2 до 4 коп. за строчку въ 35 буквъ. Траурныя отъ 1 руб. до 2 руб. Объявленія въ справочномъ отдѣлѣ по 10 коп. за каждый разъ, за 10 разъ 75 коп. Скидка трудовому классу 10%. За неоднократныя объявленія скидка отъ 5 до 30% и по соглашенію. Контора редакціи: „Бюро Труда“, Эриванская площадь, противъ сквера, каравансарай Тамамшевыхъ. Редакція временно находится въ томъ же зданіи, въ пассажѣ, верхній этажъ. № 28. О пріемѣ подписки и объявленій и о срокѣ выхода будетъ объявлено особо.

3—3 Редакторъ-издатель **Николай Тамамшевъ**

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում
վաճառվում են՝

ԼԷՕ, Ստեփաննոս Նազարեանց, ա. հատոր, 6 պատկերով, շուտով կը լինի բ. հատորը, երկու հատորի գինն է 1 ր. 50 կ., Թիֆլիս, 1902 թ.

ԲՈՒԴՈՒՂԵԱՆ Ա. բժ., Երիտասարդութիւն եւ Ծերութիւն, Պետերբուրգ, 1902 թ., գ. 15 կ. Ծախվում են նաեւ նրա միւս գրքոյկները։

ԲԵԶՕԲՐԱԶՕՎ Պ., Կանանց ներկայ դրութեան մասին, Բագու, 1902 թ., գ. 15 կ.

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ Ա-ի թարգ. Թուրք., Դանայ Միրզի եւ Զօհրա-Խանումի հէքիաթը, Ալէքսանդրապօլ, 1001 թ., գ. 30 կ.

ՏԻՄԻՐԵԱԶԵՎ Կ., Զարից Դարվին, Բագու, 1900 թ., գ. 25 կ.

ԵՐԻՄԵԱՆ Հ. ՍԻՄ., Ալիշան հայր Ղեւոնդի կենսագրութիւն, պատկերներով, Վենետիկ, 1902 թ., գ. 1 ր. 50 կ.

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. 1—3

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.
յանձնարարում է
„ՊԵՏՐՕԼ“ (ՀԵՂՈՒԿ)
մազերը աճեցնելու համար։

(ՍԱՊՈՆ) „ՊԵՏՐՕԼ“

(20) Մազերի թեփը ոչնչացնելու համար։ 1—10

Ֆինանսների մինիստրի թոյլտուութեամբ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական—առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատտեստատներ։ Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առեւտրական թուաբանութիւն եւ թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն՝ արդիւնաբերական-գործարանական, առեւտրական եւ բանկային. 3) Առեւտրական թղթակցութիւն. 4) առեւտրական տնտեսագիտութիւն։ 5) Առեւտրական եւ մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն եւ արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի)։

Ընդունելութիւնը՝ սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր՝ կուրսերում։ Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) եւ մանրամասն ծրագիրը—տրվում եւ ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ БАКУ, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. 6—25

Ֆինանսների նախարարութեան հրատարակութեան տակ գտնվող
ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առեւտրական, գործարանական եւ նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրեւ օժանդակ ձեռնարկ առեւտրական դպրոցներում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձեւով հաշուապահութիւն 4 ամսում, պատասխանատուութեամբ, եւ հարկաւոր դէպքում՝ յանձնարարականով

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, նաեւ նաւթարդիւնաբերական եւ նաւթագործական հաշուապահութիւն։
2) Առեւտրական թուաբանութիւն։
3) Առեւտրական թղթակցութիւն։
4) Մուրհակային եւ առեւտրական օրէնքներ։
5) Վայելչագրութիւն եւ ուղղումն ամենավատ ձեռագրի։

Ընդունելութիւն ամեն օր։ Պարապմունքները սկսվում են 1902 թւի Սեպտեմբերի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 րուբլի վճար ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում է, ֆինանսների նախարարութեան թոյլտրված ծրագրի համաձայն, վկայագիր։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թիֆլիսում, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիր ուղարկվում է ձրի։

Վերեւում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ Գինն է 3 ր. 50 կոպէկ։ (կ. ե. հ. չ.) 9—35

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 19 Іюля 1902 г. Электропечатня Груз. Издат. Т—ва, Б.-Ванкская ул.